

STAREA DE SPIRIT A LUI IONEL. I. C. BRĂȚIANU DUPĂ INTRAREA ROMÂNIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

RADU ȘTEFAN VERGATTI*

Atentatul din orașul bosniac Sarajevo, soldat cu uciderea moștenitorului tronului Imperiului Austro Ungar, Franz-Ferdinand și a soției sale, principesa Sofia, a reprezentat, practic, pretextul declanșării primei conflagrații mondiale. În realitate, cauza determinantă pentru intrarea în luptă a 28 de state, de pe toate continentele¹, a constituit-o dorința de reîmpărțire a imperiilor coloniale și de formare a statelor naționale în Europa.

România era interesată să rezolve problema încheierii statului ei etnic, pe baza principiului naționalităților. În fapt, diplomații și conducătorii politici din capitalele marilor puteri au folosit formal principiul naționalităților, care a permis o continuare conceptuală a viitoarelor state naționale europene, preexistente sfârșitului primului război mondial².

La București, oarecum, se cunoșteau discuțiile din cercurile politice de la Paris și de la Londra. Tocmai de aceea premierul român Ionel I. C. Brătianu³ a dat dovadă de prudență în privința luării hotărârii de a intra în război. Consiliul de Coroană din 21 iulie/3 august 1914, de la Sinaia, a decis ca România să rămână în stare de neutralitate⁴.

Atunci cuvântul hotărâtor l-a avut Ionel I. C. Brătianu în calitatea sa de premier. El a avut curaj să-l înfrunte pe regele Carol I și pe șeful conservator Petre P. Carp. Cei doi susțineau și cereau să se respecte tratatul încheiat cu Puterile Centrale: România să intre în luptă alături de ele⁵.

Imediat după ce s-a anunțat decizia Consiliului de Coroană a început o acțiune concertată a corpului diplomatic al marilor puteri pentru a o răsturna. Nu era o muncă ușoară. Trebuia înșelată vigilența lui Ionel I. C. Brătianu, care era o personalitate

* Universitatea „Valahia”, Târgoviște.

¹ Cf. Mircea Popa, *Primul război mondial*, București, 1979, p. 477; a se vedea și tabelele anexă.

² Ne poate da ca exemplu în acest sens trasarea, încă din decembrie 1916 la Londra de către lordul Arthur James Balfour, a viitorului hotărâre convențional care trebuia să fie între România și Ungaria, ca urmare, în limbajul diplomatic acesta a fost numit „Linia Balfour”. A se vedea R. Șt. Vergatti, *O dispută fără obiect: Transilvania*, în *Geopolitica, Revistă de geografie politică, geopolitică și geostrategie*, anul III, nr. 11/2005, p. 125-136.

³ Pentru biografia lui Ionel I. C. Brătianu, v. I. Scurtu, *Ion I. C. Brătianu. Activitatea politică*, București, 1992; An. Iordache, *Ion I. C. Brătianu*, București, 1994.

⁴ Al. Marghiloman, *Note politice. 1897-1924, vol. I: 1897-1915*, București, 1927, p. 231-236.

⁵ Acest punct de vedere a fost exprimat și de liberalul C. Stere, *Marele Război*, București, 1918, p. 219 și urm.; *România în anii primului război mondial*, vol. I, București, 1987, p. 78.

politică de prim rang. Au început să i se facă promisiuni. Austro-Ungaria, cunoscând dorința și țelul românilor din acel moment, a oferit Bucovina, aflată sub directă administrare. S-a mers mai departe, promițându-se și Basarabia⁶. Însă nu puteau vorbi despre Transilvania și pământurile românești aflate sub administrația coroanei regale de la Budapesta⁷. Ca urmare, era o ofertă departe de a satisface așteptările Bucureștilor.

Imperiul Țarist, prin intermediul lui Constantin Diamandi, a propus o căsătorie, în anul 1915, între principele Carol, fiul regelui Ferdinand și al reginei Maria și o principesă din casa Romanov. Tânăra principesă rusoaică ar fi urmat să primească drept zestre Basarabia⁸. Din motive complexe, contractul politico-matrimonial nu s-a finalizat. În același context, Petrogradul a reluat promisiunile înscrise în acordul secret numit Sazonov-Diamandi, încheiat cu Bucureștii la 18 septembrie/1 octombrie 1914. Prin el oferea și Transilvania și Bucovina dacă România va merge alături de Antanta până la finele războiului⁹.

Anglia, la rândul ei, promitea ceea ce nu avea: Bucovina și Transilvania, care aparțineau Austro-Ungariei, precum și Basarabia, aflată sub stăpânirea rusă, adică unui stat aliat¹⁰.

Ionel I. C. Brătianu nu credea în promisiunile marilor puteri. Știa ce pășeau tatăl său, lovit de disprețul celor mari. Voia să evite suferința pricinuită acestuia și poporului român¹¹. Ca urmare, nu s-a lăsat influențat și sedus de promisiunile unor oameni politici supuși presiunilor, unor antantofili ca Emil Costinescu, Take Ionescu și Nicu Filipescu¹², ori acelora ale unor antirusi cum era C. Stere, care cereau expres intrarea în război alături de Puterile Centrale.

Târziu, în toamna anului 1914, Ionel I. C. Brătianu i-a mărturisit lui Georgel Mârzescu intenția de a se alia cu Antanta¹³. Judecata lui limpede nu a fost înțeleasă de aceia care nu aveau profunzimea gândirii sale, informațiile lui și nici legături la nivelul elitelor masonice. Din păcate, a fost criticat de cei care nu înțelegeau situația așa cum au fost Emil Costinescu, Const. Stere etc.¹⁴.

În acel tumult din anii neutralității între bucureșteni circula o glumă ce redă starea de spirit a vremii. Se spunea că domnul Nicolae Filipescu declara că nu a venit timpul să se intre în luptă, domnul Marghiloman că a sosit de mult, iar domnul Brătianu că este bine să nu ne uităm la ceas.

Într-adevăr, Ionel I. C. Brătianu a așteptat momentul cel mai favorabil pentru intrarea României în luptă. A procedat așa cum îi spusese că va face, în 1914, lui Georgel Mârzescu. La 4/17 august 1916 a încheiat un acord secret cu Antanta în vederea intrării României în război ca aliată a acesteia¹⁵. Deoarece știa că un secret, mai ales în timp de război, era făcut să se afle, Ionel I. C. Brătianu a decis ca țara sa să

⁶ *România în anii...*, vol. I, ed. cit., p. 108.

⁷ Cf. David Prodan, *Transilvania și iar Transilvania. Considerații istorice*, București, 1992, passim.

⁸ Cf. Arhiva C. Diamandi, Fondul Casei regale, Arhivele M.A.E., ds. 115, f. 21, 22.

⁹ *România în anii...*, vol. I, ed. cit., p. 103-104.

¹⁰ Idem, p. 108.

¹¹ Cf. I. G. Duca, *Amintiri politice*, vol. II, Jon Dumitru-Verlag, München, 1981, p. 137.

¹² Cf. C. Stere, *op. cit.*, p. 230.

¹³ Idem, p. 229.

¹⁴ Idem, p. 229 și urm.

¹⁵ Pentru conținutul tratatului, a se vedea *România în anii...*, vol. I, ed. cit., p. 121 și urm.

între imediat în acțiune. La data de 14/27 august 1916 s-a declarat război Imperiului Austro-Ungar, iar la 15/28 august 1916 au început operații militare pentru eliberarea Transilvaniei.

În primele zile de victorii în Transilvania, de neutralitate față de România a Regatului Bulgar și a Imperiului German, Ionel I. C. Brătianu a afișat o mină extrem de mulțumită¹⁶. S-a lăsat târât de valul entuziasmului general. Rapid însă, situația a fost răsturnată. La 17/30 august Imperiul German a declarat război României, iar la 19 august/1 septembrie 1916 exemplul lui a fost urmat de Regatul Bulgariei și de Sublima Poartă.

Ionel I. C. Brătianu s-a văzut în situația de a cere armatei române să lupte pe două fronturi. Era o stare prevăzută. Se promisese ajutorul Antantei pentru apariția aceluia moment. Ajutorul nu a venit. Ionel I. C. Brătianu și-a păstrat calmul și încrederea în sine și în armată. Însă curând a urmat dezastrul de pe frontul de sud, de la Turtucaia (24 august/6 septembrie 1916), unde generalii Aslan, Teodorescu și Basarabescu s-au arătat incapabili de a face față diviziilor germane care duceau un război modern sub comanda generalului Mackensen¹⁷. Mai mult, diviziile ruse venite în Dobrogea sub comanda generalului Andrei Medardovitovici Zaionciovski nici nu au intrat în luptă¹⁸.

Ionel I. C. Brătianu i-a cerut imperativ Antantei să-și respecte promisiunile. Inutil. Generalul rus Mihail Vasilevici Alexeev nu a ordonat deschiderea ofensivei în Bucovina¹⁹, iar generalul francez Maurice Sarrail a declanșat un simulacru de luptă în zona Salonic-Moscopol²⁰.

Ionel I. C. Brătianu, cu mintea ageră pe care o avea, a înțeles că a ajuns în aceeași situație ca și tatăl lui în timpul războiului de independență. Brusca, starea de spirit, moralul, i s-au prăbușit, după 1 septembrie 1916 fiind de nerecunoscut. Mergea prin casă și repeta încontinuu „am fost înșelat”. Se referea la marile puteri și la elitele lor masonice²¹. Nu răspundea când i se vorbea, iar chipul îi era răvășit. Au încercat să-l calmeze cei mai apropiați de el: Eliza Știrbei-Brătianu, soția lui, Barbu Știrbei, cumnatul său și I. G. Duca²², cel mai bun prieten. Nu au reușit. Timp de 15 zile Ionel I. C. Brătianu a fost într-o stare de marasm neobișnuit, pericolos pentru țară. Și-a revenit singur. I-a fost extrem de greu să vadă cum se năruia ceea ce clădise cu trudă timp de doi ani, cât fusese hulit deoarece stătuse în expectativă²³.

El a înțeles perfect ce urma să se întâmple. A văzut cum pe front dădeau dovadă de capacități de comandă numai doi generali: Prezan și Averescu. În acele condiții, a făcut apel la francezi. A cerut să i se trimită o misiune militară. I s-a răspuns din partea mareșalului Joffre că va veni generalul Henri Mathias Berthelot. Din păcate, el a ajuns în București târziu, la sfârșitul lui octombrie 1916²⁴. Totuși, pentru starea de

¹⁶ Cf. C. Stere, *op. cit.*, p. 219.

¹⁷ Cf. I. G. Duca, *op. cit.*, vol. cit., p. 12 și urm.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Idem*, p. 26 și urm.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Idem*, p. 29.

²² *Idem*, p. 20.

²³ *Idem*, p. 30.

²⁴ *Idem*, p. 51.

spirit a lui Ionel I. C. Brătianu a însemnat mult anunțul venirii misiunii franceze. Știa că nu a fost total uitat de Antantă. A dat dovadă din nou de calm și calitate de mare conducător. A refuzat să convoace Parlamentul pentru a nu se expune unor critici violente, demolatoare, venite din partea unor oameni incapabili să înțeleagă situația²⁵. A privit îndurerat situația de pe frontul din Transilvania, unde știa că armata română nu putea rezista în fața ofensivei unităților germane comandate de generalul Falkenhelm. Din partea Antantei primise informații confidențiale, precise, asupra calendarului operațiilor armatelor Puterilor Centrale de pe frontul românesc²⁶. Urma să încerce să salveze ce putea din teritoriul României, contribuind astfel, prin lungimea liniei frontului, la victoria Antantei.

În acele condiții a participat la 15 septembrie 1916 la întrunirea Consiliului de Război. I-a ascultat pe militari, dar le-a acordat un credit redus. Planurile lor erau prea optimiste, raportat la informațiile proaspăt sosite din capitalele Antantei. El și-a explicat rezerva față de apropiatul său I. Gh. Duca²⁷. I-a spus clar că nu va participa la luarea deciziilor militarilor. Știa care va fi rezultatul acțiunilor lor.

În consecință, el, ca prim ministru, urma să-și concentreze toată energia, capacitatea și munca pentru a asigura retragerea în Moldova. Și-a dus la bun sfârșit această misiune, având o stare de spirit normală, cu o mare seninătate, după cum a scris I. G. Duca²⁸.

În ziua de 20 noiembrie/3 decembrie 1916, când s-a încheiat lupta de pe Argeș-Neajlov, sau bătălia pentru București, Ionel I. C. Brătianu și guvernul României s-au îndreptat către Moldova. În pofida opiniei generale din țară, care privea rezultatul acestei bătălii ca pe un dezastru, Ionel I. C. Brătianu a apreciat-o vizionar și realist cu fiind pierderea unei lupte, dar nu a războiului. Credea sincer că Antanta va birui, că se va forma România Mare²⁹. Credința și intuiția extraordinară a acestui om, creator de țară, a insuflat curaj tuturor celor care luptau, mai ales celor de pe front, care făceau cu în acele zile pământul să fie udat mai mult de sânge românesc ca de apa ploilor.

THE STATE OF MIND OF IONEL I. C. BRĂȚIANU AFTER THE WORLD WAR I

Abstract

On the 20th of November/3rd of December, after the end of the fight from Argeș-Neajlov, or the fight for Bucharest, Ionel I. C. Brătianu and the Romanian Government went to Moldavia. Despite the general opinion spread around the country, which was a negative opinion that considered the lost of that battle a disaster, Ionel I. C. Brătianu had a realistic and visionary reaction considering that a battle was lost, not the war. He believed that the Antant will win and the Great Romania will be built.

The belief and the extraordinary intuition of this man who created a country inspired the soldiers with courage.

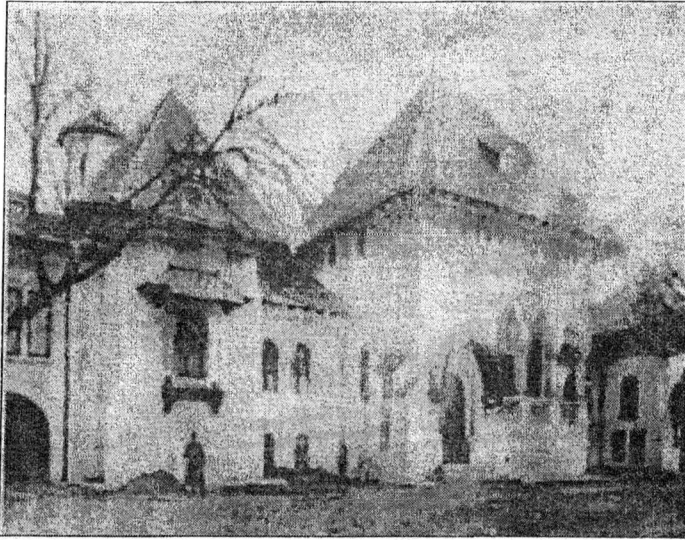
²⁵ Idem, p. 30.

²⁶ Idem, p. 31.

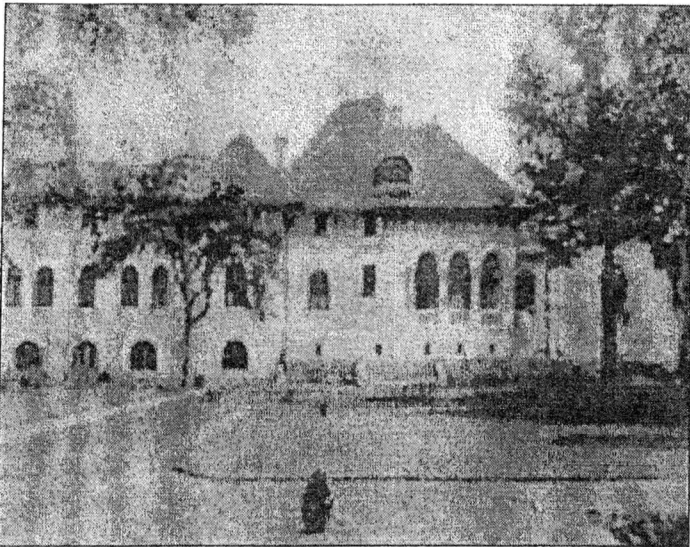
²⁷ Idem, p. 31-32.

²⁸ Idem, p. 53.

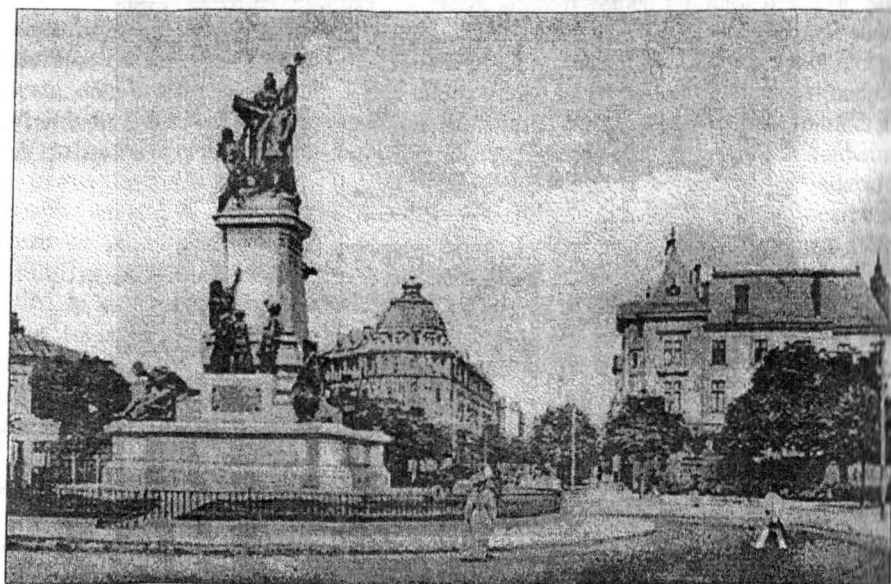
²⁹ Idem, p. 53 și urm.

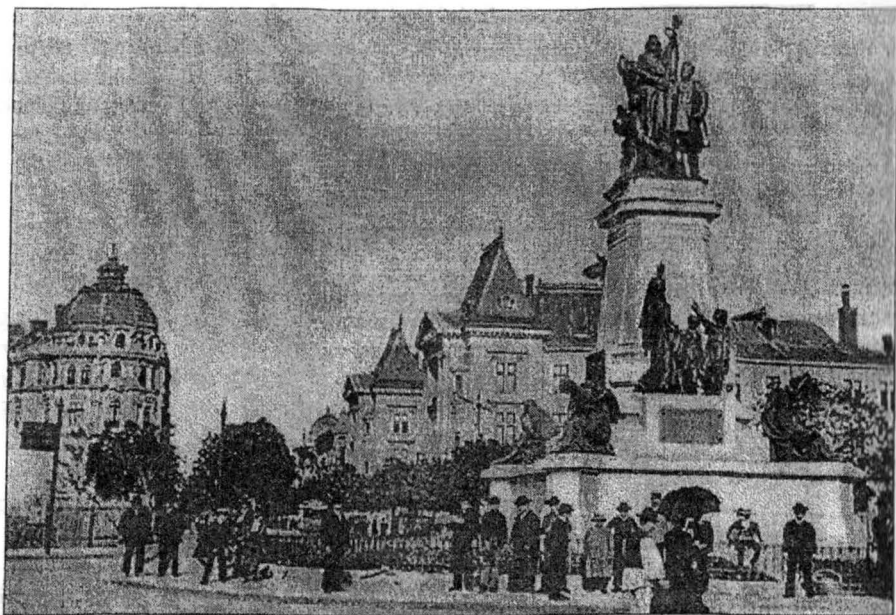
*Casa Ionel I. C. Brătianu, București Bd. Dacia.
Aici și-a petrecut ultimii ani din viață omul politic român.*

*Casa Ionel I. C. Brătianu, București Bd. Dacia.
Aici și-a petrecut ultimii ani din viață omul politic român.*

Statuia lui Ionel I. C. Brătianu din fosta Piață Brătianu, actualmente Piața Universității din București.

Statuia lui Ionel I. C. Brătianu din fosta Piață Brătianu, actualmente Piața Universității din București.